

Yrittäjähänkeä Ylä-Savon lukioihin 2018

Ideita aloittamiseen

Opiskelijat opettavat tietyn kurssisisällön muille opiskelijoille Paikallisille yrityksille tehdyt tilausprojektit Erilaiset tiimiproduktiot (tiimioppiminen) Oppitunnit työpaikoilla Myyntiin ja markkinointiin liittyviä haasteita opetuksessa Työhaastattelusimulaatio (suomeksi tai vieraalla kielellä) Maker-kulttuuri: ongelman asettaminen ja ratkaisu, ideointikilpailut Yrityssuunnistuskilpailu Tuotesuunnittelu- ja innovointihaasteet paikallisilta yrityksiltä Lukujärjestyksetön viikko (yksi kurssi suoritetaan viikossa) Ideointihaaste/-kilpailu opiskelijoille Kurssiarviointi perustuu osittain vertaisarviointiin TAT:n asiantuntijaverkoston hyödyntäminen -> esimerkki oppiaineen kytköksestä työelämään Opiskelaan oudoissa paikoissa ja outoon aikaan Videoyhteydet ulkomaille (esim. yritykseen) Päivä työpaikoilla Koulujen väliset yrittäjyys haasteet ja -kilpailut Erilaiset rahankeuruhaasteet Opiskelijat pohtivat ja suunnittelevat erilaisia opetusmetodeja Toiminta roolipelissä yrittäjänä Haastetaan opiskelijat miettimään ominaisuuksiaan some-haasteella Kurssiportfolio vertaisarvioinnilla Opinkirjon Yritys hyvä -kilpailu Johtajuuspäivä Pelien tai sovellusten (ap-pien) suunnittelua Yrityskummit eri oppiaineisiin Lukiolaiset tekevät itsestään / lukiostaan mainoslehden yrityksille Mainoskampanjoiden tekeminen yrityksille tai kotikunnalle Yritysmaraton, 10-ottelu Erilaiset vastuuroolit kursseilla Opiskellaan ulkona ja metsässä – ei tyypillisiä paikkoja lukioille Tukioppilaat ja tutorit apuna tukiopetuksessa (abit voivat opettaa myös ykkösiä) Useiden teemojen samanainen käsittely opetuksessa Yrittäjävanhemmat kertovat kokemuksistaan opettajille ja opiskelijoille Mediakurssin lehden tekeminen ja myynti Radio-ohjelmien tuottaminen Sisällön luominen pakuhuoneeseen esim. osana teemapintoja T-paita-malliston suunnittelu ja tuottaminen Hisipuheen (pitchaamisen) harjoittelua eri oppiaineissa Lukiolaiset tuottavat lapsille yrittäjyyskerhotoimintaa, mm. Yrityskylän tai NY:n tapaan

Sisällys

1. Mitä yrittäjyyskasvatus on?
2. Miksi yrittäjyyskasvatuksen strategia on laadittu?
3. Mitä strategia tarkoittaa?
4. Kenelle strategia on tarkoitettu?
5. Visiomme
6. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet Ylä-Savon lukiolaiselle
7. Yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä
8. Strategian johdonmukainen vienti käytäntöön
9. Yrittäjyyskasvattajan onnistumisen huoneentaulu
10. Lukioiden toimintaa LYYTI-hankkeen aikana
11. Mitä Lyyti-hankkeen jälkeen?
12. Pohdittavaksi
13. Miten strategia laadittiin?
14. Käsitteitä
15. Esimerkki vuosikellosta
16. Hyödyllisiä linkkejä

Alkusanat

Ylä-Savon seutukuntaan kuuluu seitsemän kuntaa: Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi ja Viereämä. Asukasluku on noin 55 000. Alueella on kuusi kuntien ylläpitämää lukiota ja niissä yhteensä noin 800 opiskelijaa. Kooltaan lukiot ovat pieniä tai keskikokoisia (opiskelijoita on 50–350).

Alueen lukioissa toteutettiin syksyllä 2014 selvitys koulujen työelämäyhteyksistä ja yrittäjyyskasvatuksesta. Selvityksen taustalla oli kuntien elinkeinopalveluiden toive, että lukiolaisten työelämäyhteyksiä tulisi lisätä. Viesti oli selkeä: Ylä-Savo tarvitsee kipeästi aktiivisia ja osaavia nuoria, jotka hankkivat hyvän ammatin ja sijoituvat työtehtäviin alueen yrityksiin. Erityisesti korkean teknologian yritykset potevaa aika ajoin pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta. Lisäksi tuotiin esille huoli yrittäjiksi haluavien vähäisestä määrästä.

Samaan aikaa alueen yrityksille suunnattiin kuntien yrittäjähdistysten puheenjohtajien kautta kysely, jossa selvitettiin, miten lukioiden työelämäyhteydet näyttäytyvät yritysten näkökulmasta.

Lukioissa tehty kysely osoitti, että koulujen työelämäyhteydet olivat vähäisiä.

”Ylä-Savo tarvitsee kipeästi aktiivisia ja osaavia nuoria”

”ESR-hankkeista saatuja tuloksia ja kokemuksia tulee voida hyödyntää myös hankkeen päättymisen jälkeen.”

Yhdessäkään lukiossa ei ollut erillistä suunnitelmaa työelämäyhteyksien ja yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi, vaan ne oli kirjattu yleisellä tasolla koulujen opetussuunnitelmiin. Työelämään suuntautuvaa ohjausta oli puhtaasti opinto-ohjaajien vastuulla. Toisaalta työelämään liittyviä tietojen ja taitojen omaksumista lukioaikana pidettiin kouluissa tärkeänä.

Kaikki yrityksille suunnattuun kyselyyn vastanneet ilmaisivat halunsa yhteistyöhön lähilukion kanssa. Yritysten näkemystä edusti hyvin seuraava kommentti: ”Yhteydet lähilukioon ovat olleet vähäiset. Tarjottu aktiivisesti lukiolaisille mahdollisuutta tulla kesätöihin, mutta hakemuksia tulee vähän. Yrittäjyys vaihtoehtona olisi hyvä sisäistää jo varhaisessa vaiheessa.”

Kyselyiden perusteella kävi selväksi, että Ylä-Savon lukioiden työelämäyhteyksien ja yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi on suuri tarve. Viisi lukiota tarttui tähän haasteeseen, ja näin sai alkunsa Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama kolmevuotinen (4/2015–3/2018) LYYTI –lukioista eväitä työelämäyhteyksiin ja yrittäjyyteen -hanke. Hankkeen käytännön toteuttamisesta on vastannut lukioiden työelämävastaavista koostunut työryhmä,

”Ylä-Savon lukioiden työelämäyhteyksien ja yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi on suuri tarve.”

johon on kuulunut opettajia jokaisesta hankelukiosta: Iisalmen lyseosta, Kiuruveden lukiosta, Pielaveden lukiosta, Sonkajärven lukiosta ja Vieremän lukiosta.

ESR-hankkeista saatuja tuloksia ja kokemuksia tulee voida hyödyntää myös hankkeen päättymisen jälkeen. Tämä hankelukioiden yhteinen työelämäyhteyksien ja yrittäjyyskasvatuksen strategia tukee tätä tavoitetta. Strategiaan on kirjattu keinoja, joilla työelämätietojen ja -taitojen opetus, työelämäyhteydet ja yrittäjyyskasvatus voidaan saada pysyväksi osaksi hankelukioiden toimintakulttuuria.

1. Mitä yrittäjyyskasvatus on?

”Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on yrittäjyyteen liittyvien myönteisten asenteiden lisääminen, yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen, uuden yrittäjyyden aikaansaaminen, yrittäjien ja yritysten henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä yritysten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toiminnan tukeminen. Yrittäjyyskasvatuksessa tärkeää on kokeileminen, toiminnallisuus, tekemällä oppiminen, projektimaiset työtavat, yritysyhteistyö sekä yrittäjyyteen liittyvät tehtävät ja kokemukset.

Yrittäjyyskasvatuksen toteutuminen edellyttää yrittäjämäisen toimintakulttuurin johtamista ja kehittämistä, yrittäjämäistä pedagogiikkaa ja opettajuutta sekä näitä tukevien oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Yrittäjyyskasvatus on

laaja-alaista työtä yrittäjyyden vahvistamiseksi. Koulutusasteiden ja -alojen välinen yhteistyö on yrittäjyyskasvatuksen vahvuus. Yrittäjyyskasvatusta tekevät ja toimintaa tukevat koulutussektorin lisäksi myös useat työelämätahot ja järjestöt.

Yrittäjyyskasvatus perustuu tutkittuun tietoon ja se noudattaa elinikäisen oppimisen periaatteita sekä verkostomaista toimintatapaa. Yrittäjämäinen toimintakulttuuri luo aitoa innostusta tekemiseen ja rakentaa tavoitteellista toimintaa. Tämä tukee luovaa sekä vuorovaikutuksellista ilmapiiriä.”

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017. Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen, <http://minedu.fi/yrittajyyslinjaukset>

2 Miksi yrittäjyyskasvatuksen strategia on laadittu?

Lukiokoulutusta ohjaavat opetussuunnitelmat ja strategiat ohjaavat yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen lukioissa. Yrittäjyyskasvatuksen tutkimukset ja selvitykset tuovat esille, että mm. lukiolaisten työelämä- ja yrittäjyystaidot ovat riittämättömiä muuttuvassa maailmassa.

Ylä-Savon lukiot noudattavat valtakunnallisia sekä alueellisia määräyksiä ja suosituksia. Haluamme tukea nuorten monipuolista menestystä sekä lukio-opinnoissa että tulevaisuuden elämässä. Tarvitsemme myös Ylä-Savon alueelle tulevaisuudessa osaajia, jotka ideoillaan ja toimillaan vahvistavat alueemme elinvoimaisuutta.

Yrittäjyyskasvatukseen liittyy myös yrittäjämäinen toiminta, mikä ei näy ai-

”Ylä-Savon lukiot noudattavat valtakunnallisia sekä alueellisia määräyksiä ja suosituksia.”

noastaan työelämässä. Yrittäjämäisyyttä tarvitaan myös opiskelussa. Lukio on lukiolaisen työpaikka. Jokaisella työpaikalla tarvitaan aloitteellisuutta, luovuutta, määrätietoista asennetta, tuloksellisuutta ja ryhmätyötaitoja. Tämän vuoksi Ylä-Savon lukioissa vahvistetaan yrittäjyyskasvatusta. Kyse on tavasta toimia. Lisäksi vahvistetaan opiskelijoiden muita työelämävalmiuksia ja innostusta yrittäjyyteen.

3. Mitä strategia tarkoittaa?

Strategia...

- sisältää näkemyksen tulevaisuuden haasteista - yrittäjyyskasvatuksen avulla ohjaamme nuoria selviytymään muuttuvassa maailmassa.
- on pitkän aikavälin näkemys siitä, miten visio, toiminta ja arvot toteutuvat.
- on tapa toimia: Miten yrittäjyyskasvatuksessa resurssit kohdennetaan oikein? Miten torjutaan mahdollisia ongelmia? Miten hyödynnetään uusia mahdollisuuksia?
- kuvaa nykytilanteen: mitä on tehty esimerkiksi LYYTI-hankkeessa?
- kertoo, kenelle se on, mitä se sisältää ja mitkä ovat tulevaisuuden toimenpiteet.
- ohjaa konkreettisesti mittaamaan ja arvioimaan yrittäjyyskasvatusta.

4. Kenelle strategia on tarkoitettu?

Tämä strategia on tarkoitettu ensisijaisesti opettajille, rehtoreille, työelämän edustajille ja muille yrittäjyyskasvatuksen

kehittäjille.

Lisäksi strategiaa levitetään opiskelijoille ja kotiväelle.

5. Visionemme

Ylä-Savossa taitavat ja osaavat lukiolaiset ponnistavat eteenpäin sinnikkäästi! He hallitsevat kokonaisuuksia pirstaleisuuden sijaan. Ajattelussa korostuvat luovuus, ongelmanratkaisutaidot, itsearviointi ja itsereflektointi. He luottavat itseensä ja ottavat vastuuta. Lukiolaiset tekevät yhteistyötä toista kunnioittaen ja innokkaasti uusia asioita kokeillen. Opiskelijat ovat aktiivisesti mukana kehittämässä yrittäjyyskasvatusta. Ylä-Savossa yhdessä tekeminen korostuu.

Monipuolinen jatko-opintojen suunnittelu antaa pohjan mielekkään opin-
topaikan saavuttamiselle. Valmiudet
työelämään ja yrittäjyyteen vahvistuvat
laaja-alaisissa oppimisympäristöissä.

Opetusalan osaamisen vahvistaminen, suunnittelu, arviointi, päättäväisyys ja innostunut asenne ovat yrittäjyyskasvatuksen kivijalka Ylä-Savon lukioissa! Uudet oppimisen kokeilut, ideoinnit ja käytänteet näkyvät lukioiden ja koko alueen toimintakulttuurissa. Yrittäjyyskasvatus on meidän kaikkien asia.

*Yrittäjyyskasvatuksella kehittyvät
menestyvät Ylä-Savon lukiot ja lukiolaiset!*

6. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet Ylä-Savon lukiolaisille

Innovatiivisuuden kehittäminen Henkilökohtaisten tavoitteiden löytäminen ja niihin tähtääminen Yläsavolaisen identiteetin vahvistaminen Itsetunnon vahvistaminen Hallittu riskinottokyky Taitojen hiominen Aloitteellisuuden lisääminen Itseohjautuvuuden tukeminen Vastuullisuuteen kasvattaminen Oman jutun löytäminen Omien vahvuuksien tiedostaminen Oman tulevaisuusvision muodostaminen Yhteisöllisen oppimisen lisääminen Onnistumiskokemusten saaminen Omaehtoisen työelämäverkoston luominen Työelämävalmiuksien kehittäminen Yrittäjyyteen perehtyminen, yrittäjyyskokeiluihin heittäytyminen Luovuuden ruokkiminen Uusien ratkaisujen tuottaminen Ennakkoluuloton kokeileminen Suunnittelun oppiminen

7. Yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä

Pedagogiikan monipuolistaminen

- Hyödynnetään opiskelijakeskeisiä opetusmenetelmiä, kuten ongelmakeskeistä opetusta, tiimioppimista, ilmiöpohjaisuutta, teemaopintoja, kokeiluja (mm. maker-kulttuuria).
- Vahvistetaan opiskelijan yrittäjämäistä ja tavoitteellista toimintaa niin oppitunneilla kuin muussakin elämässä (mm. tabletkoulu.fi sekä SKILLOON, joka on opiskelijan ”yrittäjämäisyyden personal trainer”, www.skilloon.fi)
- Otetaan opiskelijat mukaan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Annetaan opiskelijoiden vastuulle esimerkiksi joitakin kokonaisuuksia. Opettaja ohjaa ja tukee opiskelijoiden osallisuuden kehittymistä.)
- Huolehditaan yrittäjyyskasvatuksen jäntevästä pedagogisesta toteutuksesta, joka sisältää suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin.

Yrittäjyyskurssit ja -opinnot

- TAT:n Yrityselämän nuoret sukupolvet -kurssit
- Koulukohtaiset omat yrittäjyyskurssit
- Koulukohtaiset projekti- ja teema-kurssit
- Yliopisto- ja ammattikorkeakoulujen kurssit

Yrittäjyyden kokeileminen

- Koulun oma yritys tai muu opiskelijoiden toteuttama projekti
- Osuuskuntatoiminta
- Vuosi yrittäjänä

Leirit ja muu koulun ulkopuolinen toiminta

- NY 24h-leirit
 - lukioiden väliset yrittäjyyshaasteet ja -kilpailut
 - yrityskummitoiminta tai muu yhteistyö lukioiden ja yritysten välillä, esim. yrityshaasteet lukioille.
 - Työelämään tutustuminen (TET)
 - Ope-TET
- (Edellä olevat kirjataan myös vuosikelloon)

Työelämä- ja yritysytteudet

- Kunta- tai koulukohtainen yhteys paikallisiin yrittäjiin
- Jokaisella koululla oma yhteyshenkilö
- Yritysvierailut, -luennot ja muu yhteistyö

Muu Ylä-Savon yhteistyö

- Koulujen välinen yhteistyö ja tiedonanto yrittäjyyspedagogiikasta sekä yritys- ja työelämäyhteisistä esimerkiksi Facebookin kautta. Yhteyshenkilöiden ja asiasta kiinnostuneiden tapaaminen vuosittain. Tiedon jakaminen lukioiden välillä (uusien ja olemassa olevien ideoiden kehittäminen ja kokeiluista raportointinen).
- MAHIS-yhteistyöverkoston tarjoamat opinnot (kaksoistutkinnot)
- Muu koulujen välinen yhteistyö

8. Strategian johdonmukainen vienti käytäntöön

Strategian toteuttaminen on muutakin kuin sitä, mitä yksittäisillä oppitunneilla tehdään. Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017) on strategiassaan linjannut, miten yrittäjyyskasvatukseen liittyvät toiminnan suunnittelu, johtaminen, osaamisen kehittäminen, työelämä- ja yritys yhteistyö sekä muut verkostot, opiskelijan aktiivointi ja arviointi. Olemme suhteessa

valtakunnalliseen strategiaan tiivistäneet, miten Ylä-Savon lukioissa ilmenevät vastaavat kehittämisalueet. Olemme kehittäneet itsellemme lisäksi uusia mieluisia keinoja. Tämän strategian loppusivulla on lukioille sopivista työkaluista tehty suoraan nettilinkkejä.

SUUNNITTELU
Huom! Sisältää myös arvioinnin suunnittelun

Työkaluja:
YES:n yrittäjyyskasvatuksen vuosikello

Suunnittelun tueksi:
Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo, Skilloon

Strategian sisäistäminen, toiminnan mahdollistaminen, innostaminen
JOHTAMINEN

Työkaluja:
Yrittäjämäisen toimintakulttuurin talo, YES talo, Mistä alkaisin? Miten kehittäisin? -käsikirja, käytännössä kiittäminen ja kehityksen tunnistaminen ja huomioiminen

Opetushenkilöstön ja muun verkoston OSAAMISEN kehittäminen

Työkaluja: Yrityskylä opekoulutus, YVI, Skilloon, Mistä alkaisin? Miten kehittäisin? -käsikirja, Yrityselämän nuoret sukupolvet, Ope-yrittäjä - treffit, OpeTET, YES Mentormalli, YES tiimi, Critical Friends-koulutus opettajille & rehtoreille, kv-vaihtojaksot (esim. Erasmus), räätälöidyt koulutukset (kuten VESO), TES Guide, ETC Toolkit, Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo, Yritysneuvojan palvelut, Opetushenkilöstön vapaaehtoiset omat yritysideoinnit

VERKOSTOT JA LAAJENEVAT OPPIMISYMPÄRISTÖT

Työelämä- ja yrittäjyysyhteistyö.

Lukioiden sisäiset verkostot, oppiainerajat ylittävä yhteistyö, kokeilut ja projektit

Työkaluja: Päivä johtajana -malli, Päivä yrittäjän kanssa -malli, Skilloon, Alueelliset ja paikalliset yrittäjyysjärjestöt, Kauppakamari, Nuorkauppakamari, Rotarit, alueelliset YES-tiimit, TAT, NY Start Up, Finpec-harjoitusyrittäjyys, Osuuskunta, Opiskelijoiden vanhempien ja näiden verkostojen hyödyntäminen, Teemaopinnot (uusi OPS), Oppiaineessa kummiyritys, Asiantuntijaverkosto, Tutkielmat ja projektit liittyen yrittäjyyteen oppiaineessa /-aineissa, Eri oppiaineiden kurssija nivotaan yhteen, Tiimiopettaajuus, Nuorten taitojen hyödyntäminen yritysyhteistyössä (kuten kielet, ICT-teknologia, SOME, inventaario, asiakastytyväisyyskysely), Yhteistyö alueellisten perheyritysten kanssa, TETin kehittämistä yhteistyössä yläkoulun kanssa, aamukahvit yrittäjien kanssa, vierailut.

OPISKELIJAN aktivointi, innostaminen ja oman toiminnan suunnittelu - yhdessä eteenpäin uutta kokeillen!

Työkaluja: Skilloon, opiskelijoiden vanhempien ja näiden verkostojen hyödyntäminen, opiskelijan omien verkostojen hyödyntäminen, yrityskummit, YES-kummit, Slush youth -tapahtuma, NY Vuosi yrittäjänä, opiskelijaosuuskunta, NY Start Up, Finpec-harjoitusyritys, OPO-kursseilla opiskelijat kehittäjät valmiuksiaan – myös yrittäjiä mukaan, opiskelijat saavat kokemusten lisäksi yrittäjyyskasvatuksesta opintosuorituksia.

Jatkuva, kehittävä ja voimaannuttava ARVIOINTI – suuntaa toimenpiteitä tulevaan!

Työkaluja: Skilloon, Yrittäjyyskasvatuksen mittaritieto, WILMA-kyselyt, opetuskeskustelu, muut avoimet kyselyt

9. Yrittäjyyskasvattajan onnistumisen huoneentaulu

- Yrittäjyyskasvatuksen oppiminen ja sisäistäminen ovat lähtökohtana uusien tuulien jalkauttamiseen. Opettajakin on oppija. Tämä siivittää opiskelijoiden kehittymistä.
- Yrittäjyyskasvatuksen kehittämistä ei tehdä yksin.
- Yrittäjyyskasvatus on yhdessä tekemistä myös ympäröivän yhteisön kanssa.
- Johdon tuki on tärkeä.
- Yrittäjyyskasvatus liittyy jokaisen lukio-opettajan ja -ohjaajan toimintaan.

Itseään kehittäväällä yrittäjyyskasvattajalla on

- 1) MOTIVAATIO itsensä kehittämiseen ja toiminnan muuttamiseen
- 2) VISIO siitä, mihin tähtää
- 3) YMMÄRRYS siitä, mistä on kyse: Mitä yrittäjyyskasvatus on lukiokoulutuksessa? Mitä yrittäjyyskasvatus voi olla op-
piaineessani?
- 4) konkreettinen TYÖKALUPAKKI ohjaukseen, opetukseen ja johtamiseen
- 5) ARVIOINTIKONSEPTI

10. Lukioden toimintaa LYYTI-hankkeen aikana

Iisalmen lyseo

Iisalmen lyseossa on aikaisemmin ryhmäytetty ensimmäisen vuosikursusin opiskelijoita eri tavoin viime vuosina. Lyyti-hankkeen käynnistyttyä kokeiltiin uudenlaista yhteistyötä paikallisen ammattikorkeakoulun kanssa. Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat toteuttivat ensimmäisen vuosikurssin lukiolaisille heti lukuvuoden alussa tuotekehitysaiheisen ryhmäytymisradan. Rataan sisältyi viisi rastia, joiden aikana lukiolaiset tuoteistivat sosionomiopiskelijoiden ohjauksena lankuista ja naulanpätäkistä sekä muusta raaka-ainemateriaalista markkinoitiin soveltuvaa prototyyppiä jostakin tuotteesta. Päivä päättyi myyntipuhe-kil-

”Iisalmen lyseon opettajia on rohkaistu korostamaan kunkin oppiaineen ensimmäisellä lukiokurssilla oppiaineen kytköstä työelämään.”

pailuun, jossa kunkin ohjausryhmän keskuudestaan parhaiksi arvioimat tuotteet kilpailivat keskenään tuomariston arvioissa esitykset.

Iisalmen lyseon opettajia on rohkaistu korostamaan kunkin oppiaineen ensimmäisellä lukiokurssilla oppiaineen kytköstä työelämään. Opettaja on esitellyt aineeseen liittyviä jatko-opintoaloja ja työelämän työtehtäviä. Tällä tavalla on

”Opettajien tiimijako päätettiin järjestää uusiksi osana koulun Lyyti-hankkeeseen kytkeytyvää strategiatyötä.”

haluttu myös kirkastaa kunkin oppiaineen profiilia opiskelijoiden näkökulmasta.

Olemme myös ottaneet Iisalmen lyseossa käyttöön Taloudellisen tiedotustoimiston internetpohjaiset yrittäjyyskurssit. Toteutuneiden kurssien teemoina ovat olleet Myynti, markkinointi ja vuorovaikutus sekä Globaalit markkinat. Molemmilla kursseilla on toteutettu viidestä kuuteen yhteistä kokoontumista. Opiskelijat ovat tehneet kursseihin liittyvät tehtävät ja sisältöön tutustumisen kontaktitapaamisten välisenä aikana. Kurssien hyväksytyyn läpäisemiseen on täytynyt tehdä 60 % kuhunkin kurssiin liittyvistä tehtävistä.

Alkuvuodesta 2017 Iisalmen lyseossa järjestettiin myös työelämä- ja jatko-opintomessut, joissa näytteilleasettajina ja puhujina oli sekä työelämän edustajia että korkeakouluja. Opiskelijat valitsivat kahden tunnin toteutuksen aikana neljä vierailukohdetta, joissa kussakin edettiin aikataulun mukaisesti noin 25 minuutin esitys kerrallaan.

Opettajien tiimijako päätettiin järjestää uusiksi osana koulun Lyyti-hankkeeseen kytkeytyvää strategiatyötä. Tiimien teemoina ovat kansainvälisyys, työhyvinvointi, (yrittäjyys)kasvatus ja markkinointi. Pedagoginen kehittäminen on nähty tärkeäksi hankkeen yhteyteen liittyväksi toiminnoksi, ja siksi osa opettajista on valjastettu ideoimaan tähän teemaan kytkeytyviä näkökulmia eteenpäin.

Yrittäjyyskasvatustiimi määritteli tehtäväkseen auttaa opiskelijoita hankkimaan

yrittäjämäisiä ja tulevaisuuden työelämään suuntaavia taitoja. Tiimi koki yrittäjyyskasvatuksen liittyvän laajemmin yrittäjyyden liittämisen pedagogiikkaan ja koulun jokapäiväiseen toimintaan, mikä näkyy esimerkiksi uusien opetusmateriaalien käytössä ja yrittäjämäisen asenteen synnyttämisessä. Paikallisia, suomalaisia ja maailmanlaajuisia työelämä- ja yritysmahtoisuuksia esitellään nuorille sekä tuodaan elinkeinoelämä tutuksi teemapäivinä ja esittelyissä. Yrittäjyyspedagogiikan näkyminen koulussa koettiin kehittämisen kohteeksi, ja jokainen tiimin opettaja päätti pohtia oman opetuksensa ja pedagogiikkansa perusteita sekä kehittää omaa opetustaan resurssiensa ja aikataulujensa puitteissa. Tiimi päätti, että suuria kokeiluja, kuten tiimioppimista tai ilmiöoppimisen opintokokonaisuuksia, ei sisällytetä tiimin toimintaan. Jokainen opettaja tarttui haasteeseen ja otti tavoitteekseen kokeilla jotain uutta

jokaisessa opetusjaksossa. Aloituksessa tiimi pohti, millainen olisi tulevaisuuden työ- ja yrittäjämäisiä taitoja hallitseva opiskelija: tavoiteopiskelija on aktiivinen ja oma-aloitteinen, ottaa vastuuta omasta oppimisestaan, sietää epäonnistumista ja oppii virheistään, ottaa harkittuja riskejä, on tavoitteellinen muttei suorituskeskeinen, osaa itsearvioida ja on luova. Tiimi kokee onnistuneensa, kun opiskelijat onnistuvat saavuttamaan yhdenkin piirteen.

Tammikuuhun mennessä tiimin opettajat olivat tehneet erilaisia kokeiluita omilla kursseillaan, ja kokeilut jatkuvat lukuvuoden 2017–2018 loppuun. Kokeiluihin on esimerkiksi kuulunut yksilöllisen oppimisen ja käänteisen oppimisen kurssikokeilut yhteiskuntaopissa, historiassa ja uskonossa. Opiskelijat harjoittelivat

oman oppimisen aikataulutusta, itseohjautuvuutta ja oman oppimisen omistajuutta tekemällä tehtäviä itsenäisesti tai ryhmässä oman oppimistavoitteensa mukaisesti. Kurssin pohjana oli Office 365:n OneNote eli muistikirja, mikä mahdollisti sen, että opettaja seuraa opiskelijoiden etenemistä reaaliaikaisesti. Matematiikassa ja kemiassa kokeiltiin Pekka Peuran dynaamista itsearviointia, minkä mukaan opettaja seurasi opiskelijoiden onnistumista tehtävissä sähköisen Google Sheets -ohjelman avulla. Opiskelijat arvioivat onnistumista etukäteen annetuilla sanallisilla arvioilla. Parhaimmillaan opiskelija koki ymmärtäneensä tehtävän niin, että voisi opettaa sen muille, ja heikoimmillaan opiskelija ei tehnyt tehtävää laisinkaan.

Kiuruveden lukio

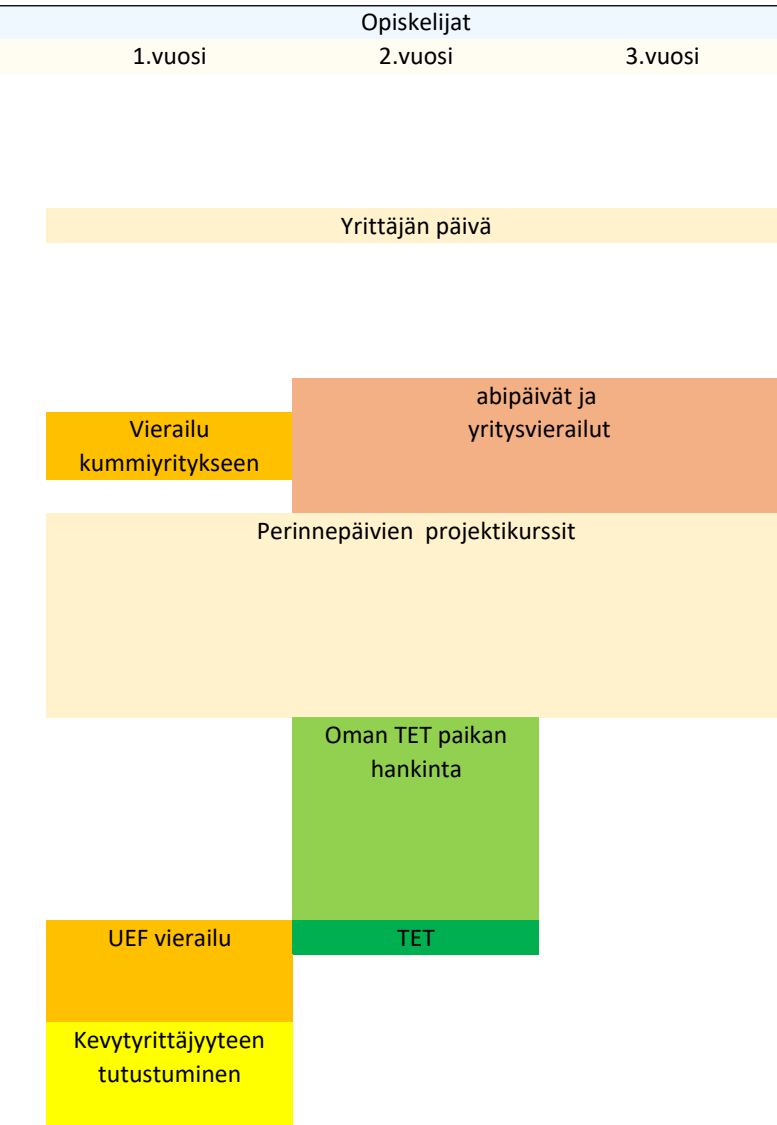
Yrittäjyyskasvatuksen jalkauttamisen koulun arkeen ryhmäohjauksen avulla Kiuruvedellä mietimme keinoja, joilla hankeen aikana tehtyjä ko-

keiluja voitaisiin siirtää pysyvästi koulun arkeen. Päädyimme malliin, jossa yrittäjyyskasvatusta kytketään ryhmäohjaukseen. Mallin etuja ovat suunnit-

Ryhmäohjaajat			
	1.vuosi	2. vuosi	3.vuosi
Elokuu	Vuosikellon valmistelu, kaikki ro:t yhdessä		
Syyskuu	Yrittäjän päivän valmistelu		
Lokakuu	Kummiyritysten hankinta		
Marraskuu	Vierailu kummiyritykseen		Yritysvierailujen järjestäminen abi-päivien yhteyteen
Joulukuu	Perinnepäivien projektikurssien ohjaus		
Tammikuu			
Helmikuu		TET:n valmistelu	
Maaliskuu	UEF:n vierailun järjestäminen		
Huhtikuu			
Toukokuu	Kevytyrittäjyyden esittely yhdessä 4H:n kanssa		

telmallisuus (vuosikellomalli), usean opettajan osallistuminen ja ryhmänohjaajien tiimin tuen saaminen yrittäjyyskasvatukseen. Koska ryhmänohjaus

on kiertävä tehtävä, pääsee jokainen opettaja osallistumaan myös yrittäjyyskasvatuksen koko kaareen ryhmänsä lukioaikana.

Pielaveden lukio

Pielaveden lukion Lyyti-hankkeen keskeistä toimintaa on ollut yrittäjyysteistyön luominen ja syventäminen. Hankkeen aikana yrittäjyystiimi, johon kuuluu yrittäjien ja kunnan sekä lukion edustajia, on kokoontunut säännöllisesti. Myös yrittäjyyskasvatuksen vuosikello on luotu ja sitä noudatetaan.

Paikallisten yrittäjien kanssa on saatu jalkeille lisäksi monenlaista yhteistyötä, jonka on tarkoitus jäädä pysyväksi käytänteeksi. Huomioimme yrittäjän päivän vuosittain, yrittäjät ovat tehneet vierailuja lukion lisäksi muillekin kouluasteille, ja myös kummiyrittöstoiminnasta sekä lukiolaisten sisällöntuotannosta yrittäji-

en avuksi on sovittu. Lukiolaisemme ovat myös itse vierailleet yrityksissä lähialueella ja pääkaupunkiseudulla, ja lukiolaisten TET-jaksosta on laadittu alustava suunnitelma.

Yrittäjyyskasvatustoimintaa on toteutettu lukion teemaopintojaksoissa, joiden oppisisällöt on nivottu kunnan markkinointistrategiaan. Kunnan ja sen palveluiden esittelyä jatketaan tulevinakin vuosina. Myös yhteistyömahdollisuuksia eri oppiaineiden kurssien ja yritysten välillä on kartoitettu.

Yritysyhteistyön ohella Pielaveden lukiolla on ollut Lyyti-hankkeen aikana pienempiä projekteja, esimerkiksi kevy-

Usko tulevaisuuteen.
Rehellisyys toiminnassa.
Halu ylittää itsensä.
Energisyys työssä.
Unelma.
Sitkeys ylittää esteet.

tyrittäjyystoiminta ja 24h-leirit. Viimeksi kuluneen syksyn aikana on vahvistettu yhteistyötä myös Lyytin ja samaan aikaan toimivan Eurooppa-hankkeen välillä. Pyrkimyksenä on ollut luoda kontakteja ja

toimintamalleja, joissa yrittäjämäisyys voitaisiin nähdä osana kansainvälisyyttä, ja tätä kehitystä pyritään jatkamaan ja ylläpitämään myös Lyyti-hankkeen päättymisen jälkeen.

Sonkajärven lukio

Kun viisi yläsavolaista lukiota päätti yhdessä alkaa kehittää oppilaitostemme työelämävalmiuksia ja yrittäjyyskasvatusta, oli alkutilanne Sonkajärven lukiossa varsin perinteinen. Kurssitarjottimella oli tarjolla yrittäjyyskurssi, joka toteutui harvakseltaan. Lukiovuosien aikana opiskelijamme kävivät yritysvierailuilla lähinnä oppilaanohjauksen puitteissa. Opiskelijoilla oli mahdollisuus suorittaa TET-kurssi kouluajan ulkopuolella. Mahdollisuuteen ei tartuttu usein. Toisaalta Sonkajärven lukiossa oli vahva kulttuuri, jossa monipuoliset opetusmenetelmät ja ympäristöt vaativat opiskelijoilta yrittäjämäistä asennetta. Projektityöskentely ja oppiainerajoja ylittävät laajat teemat eivät olleet koulullemme vieraita.

Lyyti-hankkeen toimintavuosien aikana Sonkajärven lukiossa opiskelijat pääsivät näkemään, kokemaan ja tekemään paljon: yritysvierailut niin oman kunnan kuin maakunnankin yrityksiin, NY24h-leirit, yrittäjävieraat lukiossa aamukahvitellun merkeissä, urapäivät Savoniassaa, lukio-TET, paneelikeskustelut, yrityskisailut jne. Erityisen antoisaa on ollut yhteistyö Sonkajärven kunnan ja sen elinkeinotoimien kanssa.

Hankkeen alussa Sonkajärven lukiossa pohdittiin, miten saada opiskelijat ymmärtämään, että lukio-opinnot kaikessa yleissivistävyydessään linkittyvät suoraan myös työelämässä vaadittaviin taitoihin. Ihanteellisinta olisi, jos heti lukioaikana opiskelijat pääsisivät viemään omaa osaamistaan ja tietämystään eri yritysten ja organisaatioiden palvelukseen. Iloksemme olemme hankevuosien aikana päässeet toteuttamaan erilaisia yhteistyöprojekteja Sonkajärven kunnan kanssa. Yhteistyö on

ollut hedelmällistä ja hyödyttänyt molempia osapuolia.

Esimerkkinä Sonkajärven lukion ja Sonkajärven kunnan elinkeinotoimen yhteistyöstä on syksyllä 2015 toteutettu teemaviikko, jonka aikana lukiolaiset pääsivät käytännössä kokeilemaan kuntamarkkinointia. Teemapäivien aluksi opiskelijoille opetettiin markkinoinnin perusteita. Teoriasta päästiin nopeasti käytäntöön. Asiakkaamme Sonkajärven kunta tilasi lukiolta 2–5 minuutin mittaisia videoita, joiden tarkoituksena oli markkinoida kuntaamme potentiaalisille uusille asukkaalle ja paluumuuttajille. Oppilaat ideoivat oman näkökulman aiheeseen, käsikirjoittivat, kuvasivat ja editoivat markkinointivideon. Teemaviikon lopuksi järjestetyssä tilaisuudessa tilaustyöt esitettiin asiakkaalle, joka

antoi kustakin videosta palautetta. Palaute oli erittäin myönteistä. Kaikki videot käytiin lopulta Sonkajärven kunnan markkinoinnissa. Ne julkaistiin yksitellen syksyn 2015 ja kevään 2016 välisenä aikana ja ovat edelleen nähtävissä Sonkajärven kunnan Youtube-kanavalla.

Sonkajärven lukion Lyyti-hankkeen työelämävastaava nimitettiin keväällä 2015 Sonkajärven kunnan elinkeinotyöryhmän jäseneksi. Elinkeinotyöryhmä kokosi yhteen kunnan viranomaisia, päättäjiä sekä yrittäjien ja maatalousyrittäjien edustajia. Osallistumalla työryhmän toimintaan lukion edustaja sai aitiopaikan kuntamme ja sen elinkeinoelämän kehitystyöhön. Uusien näkökulmien lisäksi työryhmässä toimiminen poiki koko Sonkajärven koululaitokselle mutta erityisesti lukiolle

erilaisia projekteja, jotka pystyttiin miltei kokonaan toteuttamaan olemassa olevilla kursseilla. Opiskelijat pääsivät harjoittelemaan projektinhallintaa, työelämässä vaadittavia sosiaalisia taitoja ja yrittäjämäistä asennetta. He näkivät myös konkreettisesti, miten lukiossa opiskeltavien oppiaineiden sisältö on sovellettavissa koulun ulkopuoleisessa maailmassa.

Vaikka hanke loppuu, sen teemat jäävät elämään Sonkajärven lukiossa. Sonkajärven kunnan uusimmassa, vuodet 2017–2021 kattavassa kuntastrategiassa asia on huomioitu. Lukiossamme panostetaan yhä enemmän yrittäjyyskasvatukseen. Nuorisoa tavoittamalla luodaan toivottavasti tulevaisuudessa entistä monipuolisempaa yritys- ja työskentelykulttuuria alueellemme.

Vieremän lukio

YLEISTÄ

Vieremän lukio on yksi LYYTI-hankkeen toimijoista. Lukio sijaitsee Vieremän kunnassa, jossa on asukkaita 2702 (tilanne 31.7.2017). Vieremän lukio on perustettu vuonna 1977, ja sen opiskelijamäärä on 47 (tilanne 20.9.2017).

LYYTI-HANKE JA VIEREMÄN LUKIO

Tavoite

Toteuttaminen

Lisätä ja monipuolistaa lukioiden työelämäyhteyksiä	LYYTI-hankkeen avulla on toteutettu monipuolista yhteistyötä sekä vieremäläisten yritysten että Pohjois-Savon alueen yritysten kanssa. Tähän ovat liittyneet lukion oman näkyvyyden lisääminen, erityyppiset yritysvierailut ja myös yrittäjyyskasvatukseen liittyneet vierailut ja koulutukset lukiossa.	Vieremän lukiolla on ollut LYYTI-hankkeen aikana yhteistoimintakursseja metsäkonealan suuryrityksen Ponsse oy:n kanssa (teknologia, englantia).
Tarjota lukiolaisille suoria opintopolkuja ja ja kohdennettua ammatinvalinnan ohjausta	Lukion opinto-ohjauksessa on huomioitu erityisesti yksilöllisen opinto-ohjauksen toteuttaminen koko lukio-opintojen aikana.	
Antaa lukion opettajille hyvät tiedot työelämästä ja jatkokoulutuksesta	Lukion opinto-ohjauksessa on huomioitu erityisesti yksilöllisen opinto-ohjauksen toteuttaminen koko lukio-opintojen aikana.	
Parantaa lukiolaisten työelämä- ja yrittäjyysvalmiuksia	Vieremän lukiossa on pyritty kehittämään toimintatapoja, joissa huomioidaan lukiossa tapahtuva yrittäjämäinen toiminnallisuus. Tämä on tapahtunut pääasiassa osallistumalla NY24h-leireille.	
Ottaa työelämä osaksi lukio-opintoja	LYYTI-hankkeen tavoitteena on ollut kehittää malli lukiolaisten työelämän harjoittelusta (TET). Tavoite siitä, että opiskelija voi suorittaa ammatillisen tutkinnon osan tai korkeakoulupintojen osan työelämäyhteistyön kautta, ei ole toteutunut.	

LYYTI-hankkeen jatko vaikutus lukion toimintakulttuuriin

Vieremän lukiossa otettiin käyttöön lukuvuodesta 2017–2018 alkaen yrittäjyys- ja teknologia-opintokokonaisuus. Sen taustalla ovat olleet

- lukion hyvät kokemukset yhteistyökursseista
- LYYTI-hankkeen luomat toiminnot
- halu painottaa lukiossa yrittäjyyteen ja teknologiaan liittyviä opintoja

Opintokokonaisuuteen sisältyy kaikkiaan 12 lukiokurssia, joiden suorittaminen on mahdollista kolmen opiskeluvuoden aikana. Opintokokonaisuus koostuu

- lukion uusista yrittäjyys- ja teknologia-painotteisista kursseista
- yhteistyökursseista eri toimijoiden kanssa (esim. Taloudellinen tiedotustoimisto)
- lukion pakollisista kursseista (englanti, matematiikka ja yhteiskuntaoppi)

Opintokokonaisuuden suorittamisen aloitti syyslukukaudella 2017 yhteensä 16 opiskelijaa.

11. Mitä Lyyti-hankkeen jälkeen?

Laaditaan yrittäjyyskasvatuksen ja työelämäyhteistyön lukuvuositainen vuosikello toiminnan suunnitelmallisuuden vahvistamiseksi.

Työelämätaidot kytetään jokaisen oppiaineen opetukseen.

Jatketaan yhteistyötä paikallisten yritysten ja yrittäjyysyhdistysten kanssa esimerkiksi yritysvierailuiden ja erilaisten tapahtumien avulla.

Lukioihin muodostetaan opetuspedagogiikan kehittämiseen liittyviä opettajatiimejä.

Tuetaan kokeilukulttuuria ja rohkaistaan opiskelijoita kulkemaan kohti omia unelmiaan.

Esitellään eri oppiaineiden kytkös työelämään ja jatko-opintoihin opiskelijoille.

Hyödynnetään olemassa olevaa lukioiden välistä yhteistyötä ja MAHIS-verkoston tarjoamia mahdollisuuksia yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen.

Opetetaan tietojen lisäksi myös taitoja

Järjestetään teemapäiviä ja -viikkoja, joissa oppiaineiden raja-aidat ylitetään.

12. Pohdittavaksi

1) Mikä strategiassa puhuttelee sinua?

2) Mitkä 1–3 asiaa voit kehittää tai vahvistaa omassa toiminnassasi?

3) Mitä haluaisit kokeilla yhdessä toisten kanssa?

13. Miten strategia laadittiin?

Keväällä 2017 toteutimme opettajille, rehtoreille, opiskelijoille ja alueellisille yrittäjäseuran edustajille yrittäjyyskasvatuksen tilanteeseen liittyvän kyselyn (N 61). Kysely laadinta perustui Opetus- ja kulttuuriministeriön uuteen strategiaan Koulutuksen yrittäjyyslinjauksiin 2017, alueellisiin strategioihin, Ylä-Savon lukioiden aikaisempaan yrittäjyyskasvatuksen selvitykseen, lukion opetussuunnitelmaan ja yrittäjyyskasvatuksen uusiin tutkimuksiin.

Kyselyssä kartoitettiin erityisesti seuraavien aiheiden toteutumista: yrittäjyyskasvatuksen arvopohja; toimintakulttuuri ja oppimisympäristöt; suunnittelu, resursointi ja arviointi, oppiainerajat, koulutusasteet ja koulutusalat ylittävä yhteis-

työ; yritys- ja työelämäyhteistyö; johdon ja henkilöstön osaaminen.

Huhtikuussa 2017 pidettiin ensimmäinen work shop -päivä, jossa ideoitiin konkreettisia toimenpiteitä kehittämiskohteisiin. Tämän pohjalta laadittiin strategian ensimmäinen luonnos, joka hiottiin seuraavassa work shop -päivässä kuntoon lokakuussa 2017. Taitto ja painaminen toteutettiin joulukuussa 2017. Keväällä 2018 alueellisessa VESO-päivässä julkistettiin uusi strategia. Koulutus-päivässä ideoimme käytänteet strategian jalkauttamiseen.

Ylä-Savon lukioiden strategiatyö on osa vuosina 2015–2018 toteutettua ESR-rahoitteista LYYTI-hanketta.

Strategian kehittäjät:

Lyyti-hanke ja alueellinen lukioverkosto: Pasi Tolonen (hankejohtaja, Iisalmen lyseo), Juha Hieta (hankekoordinaattori, Iisalmen lyseo), lukioiden työelämävastaavat: Eeva Pekkala ja Tuija Ritola (Iisalmen lyseo), Juha Taskinen ja Kirsi Huttunen (Kiuruveden lukio), Satu Niskanen (Sonkajärven lukio), Pirjo Kamaja, Jenna Heikkinen ja Risto Tenhunen (Vieremän lukio) sekä Miika Kräkin, Hanna Huuskonen ja Janne Romppainen (Pielaveden lukio).

Alueelliset yrittäjähdistykset ja yrittäjät.

Strategiaprosessin johtaminen ja kirjoittaminen: KT, yrittäjyyskasvatuksen dosentti, t.j. Jaana Seikula-Leino, Not a Bad Idea Oy / Turun yliopisto

Yhteenveto tuloksista

Postitiivistä Ylä-Savon lukioissa ja alueellisessa toiminnassa on

- yrittäjämäinen ja salliva kulttuuri
- opiskelijan yksilöllinen tuki
- yhteisöllisyys

Tämä antaa oivan perustan kehittää Ylä-Savon lukioita!

Kehitettäviä alueita ovat seuraavat:

- suunnittelu (pidemmän ja lyhyen aikavälin suunnitelmat, mm. vuosikello)
- integrointi oppiaineisiin - kuten skaalautuminen opinto-suorituksiksi
- opiskelijat mukaan ideoimaan!
- opettajien osaaminen (myös olemassa olevien materiaalien hyödyntäminen omassa opetuksessa)
- yritys-yhteistyö ja muut kontaktit yrittäjyyteen (niin opettajille kuin opiskelijoille) - Mitä tämä on eri aineissa?
- eri aineiden yhteiset projektit
- arviointi
- palkitseminen

14. Käsitteitä

YRITTÄJYYS

Yrittäjyys on mahdollisuuksien havainnointia ja niihin tarttumista sekä kykyä muuttaa ideat sellaiseksi toiminnaksi, joka tuottaa taloudellista, kulttuurista, sosiaalista tai yhteiskunnallista arvoa. Yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen voi oppia. Nämä pitävät sisällään luovuuden, innovaatiokyvyn, riskienhallinnan ja vastuullisuuden, samoin kuin kyvyn suunnitella, asettaa tavoitteita ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Yrittäjyysvalmiuksien merkitys korostuu työelämän muutoksessa.

KOKEILUKULTTUURI

Kokeilukulttuuri syntyy halusta, rohkeudesta ja mahdollisuuksista kokeilla uusia toimintatapoja. Kokeilukulttuuri on uuden ajattelun kehittämistä (oppimista) tekemisen, onnistumisen sekä epäonnistumisen kautta. Syntyneitä ideoita kokeillaan käytännössä jo prosessin alkuvaiheessa. Kokeilukulttuurissa kokeilulla on alku sekä loppu ja kokeilussa on usein mukana käyttäjä. Kokeilukulttuuri edellyttää oppimista, siltojen ylittämistä, osallistamista, uudenlaisten verkostojen hyödyntämistä, vuorovaikutusta sekä rakenteiden ja käytäntöjen uudistamista.

YRITTÄJÄMÄINEN TOIMINTAKULTTUURI

Yrittäjämäinen toimintakulttuuri osallistaa toimintaan ja siihen kuuluvat pedagoginen johtajuus, avoimuus, opetushenkilöstön välinen sekä muiden toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö. Yrittäjämäisessä toimintakulttuurissa vallitsee erilaisia menetelmiä, tapoja sekä ympäristöjä hyödyntävä luottamukseen pohjautuva oppimiskulttuuri ja tapa toimia.

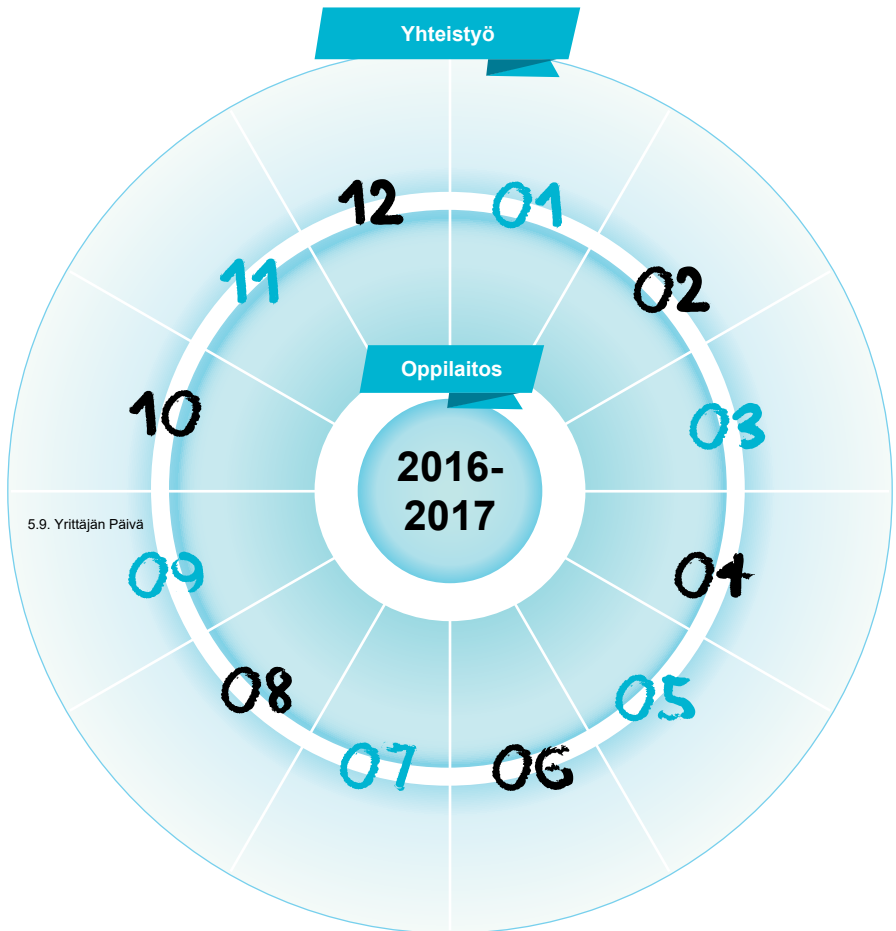
YRITTÄJYYSKASVATUS

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on yrittäjyyteen liittyvien myönteisten asenteiden lisääminen, yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen, uuden yrittäjyyden aikaansaaminen, yrittäjien ja yritysten henkilöstön osaamisen kehittäminen, sekä yritysten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen. Yrittäjyyskasvatuksessa tärkeää on kokeileminen, toiminnallisuus, tekemällä oppiminen, projektimaiset työtavat, yritysyhteistyö sekä yrittäjyyteen liittyvät tehtävät ja kokemukset. Yrittäjyyskasvatuksen toteutuminen edellyttää yrittäjämäisen toimintakulttuurin johtamista ja kehittämistä, yrittäjämäistä pedagogiikkaa ja opettajuutta sekä näitä tukevien oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Yrittäjyyskasvatus on laaja-alaista työtä yrittäjyyden vahvistamiseksi. Koulutusasteiden ja -alojen välinen yhteistyö on yrittäjyyskasvatuksen vahvuus. Yrittäjyyskasvatusta tekevät ja toimintaa tukevat koulutussektorin lisäksi myös useat työelämätahot ja järjestöt. Yrittäjyyskasvatus perustuu tutkittuun tietoon ja se noudattaa elinikäisen oppimisen periaatteita sekä verkostomaista toimintatapaa. Yrittäjämäinen toimintakulttuuri luo aitoa innostusta tekemiseen ja rakentaa tavoitteellista toimintaa. Tämä tukee luovaa sekä vuorovaikutuksellista ilmapiiriä, joka kannustaa uuden kokeilemiseen.

15. Esimerkki vuosikellosta

Yrittäjyyskasvatuksen vuosikello

Intohimona yrittäjyyskasvatus!

16. Hyödyllisiä linkkejä

Mistä alkaisin? Miten kehittäisin? Käsikirja yrittäjyys- ja työelämätaitojen harjoitteluksi peruskoulussa ja lukiossa

<http://lauda.ulapland.fi/handle/10024/61856>

NY Minicamp, 24 h -leiri

<http://nuoriyrittajyys.fi/ohjelmat/>

Yes Kummit <http://yeskummit.fi/>

SKILLOON, <http://www.skilloon.fi>

Yritetään yhdessä osuuskunnassa

<https://www.youtube.com/watch?v=bTB997sjTtQ>

Yrityselämän nuoret sukupolvet,

<https://www.tat.fi/mika-tat/yrityselaman-nuoret-sukupolvet/>

FINPEC harjoitusyrityspalvelut,

<http://www.finpec.fi/kayttajat/harjoitusyrityspalvelut>

Asiantuntijaverkosto, Taloudellinen tiedotustoimisto

www.asiantuntijaverkosto.fi

Yrittäjyyskasvatuksen Mittaristo

<https://developmentcentre.lut.fi/muut/mittaristo/>

YVI, www.yvi.fi

Opintopolku www.opintopolku.fi

European Commission, EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework

<http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC101581/fna27939enn.pdf>

The Entrepreneurial School

<http://www.tesguide.eu/>

Enhancing the Curriculum, Enterprise and entrepreneurship education toolkit

<https://www.etctoolkit.org.uk/>

Future Working Skills 2020,

<http://www.iftf.org/futureworkskills>

Pielaveden lukio

Koulutie 3
72400 Pielavesi
puh 017-2732101

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus